

NÉPRAJZI HÍREK

A MAGYAR NÉPRAJZI TÁRSASÁG TÁJÉKOZTATÓJA

IV. ÉVFOLYAM 4–5. SZÁM

BUDAPEST 1975.

Szerkesztő: Szemerkenyi Ágnes

Szerkesztőségi cím: 1250 Budapest, Országház u. 30.

Szerkesztőségi titkár: Kara Tiborné

Kiadja: Magyar Néprajzi Társaság

Kézirat gyanánt

TUDOMÁNYOS TANÁCSKOZÁSOK

„Az európai népelet aspektusai – 1975”, Belgium

1975 nyarán Belgium nagyszabású tudományos és tudománynépszerűsítő rendezvénysorozatot szervezett az UNESCO, az ICOM, a SIEF és más intézmények támogatásával. A vállalkozáshoz huszonhárom európai ország nyújtott közreműködést. „Az európai népelet aspektusai – 1975” programja: kiállítások, tudományos konferencia, folklór együttesek bemutatói, televíziós műsorok által megismertetni elsősorban a szerelemhez és a házassághoz fűződő tradíciókat, illetve a tárgyra vonatkozó ismereteket összefoglalni. A fő témán kívül egy kiállítás erejéig helyet kaptak az európai maszkos alakoskodások is.

„Szerelem és házasság” címmel két városban is nyílt kiállítás: Antwerpenben (júl. 12 – szept. 13.) és Liègeben (júl. 4 – okt. 5.). Előbbi a város nagy kiállítási termében, a kiállító országoknak nagy teret és rendezési önállóságot biztosítva, a házasságkötési szokásokhoz kapcsolódó tárgyi világot igen széles skálán mutatta be, a szerelmi ajándékoktól a hozományokon keresztül a lakodalmi menetekig, asztalokig, gazdagon illusztrálva ábrázolásokkal. Utóbbi a Vallon élet Múzeumában, a fogadók rendezésében, de az anyagot országok szerint csoportosítva, főleg szerelmi ajándékokat, menyasszonyi díszeket, ékszereket mutatott be. Bincheben a Nemzetközi Karnevál és Maszk Múzeumban „A maszk az európai hagyományban” c. kiállításban az egyes országok anyaga egy-egy termet töltött be, a maszkos alakoskodások teljes spektrumát felölelve. Mindhárom kiállításához vaskos és szép kiállítású katalógus készült, amely számos fényképen és a tárgyak leírásán kívül minden ország anyagáról tanulmányt is közöl, az egyes országok szakértőinek tollából.

Folklór-együttesek mutatták be a bokrijki szabadtéri múzeumban július–augusztus hónapokban az egyes országok lakodalmi ünnepéyeit, s a belga rádió és televízió több, a házassági szokásokról készült műsort vett be programjába a tavaszi és nyári hónapokban.

Nemzetközi tudományos konferenciát rendeztek Liègeben „Szerelem és házasság Európában” címmel, július 14–21 között. Az előadások nem csupán néprajzi, hanem szociológiai, jogi, demográfiai, gazdasági, történeti,

pszichológiai szempontból is foglalkoztak a kitűzött problematikával. A konferencia teljes anyagát publikálásra készítik elő. Kiemelendő, hogy előzetesen szétküldött kérdőívek alapján **Doppagne** és **Peeters** professzorok kísérletet tettek néhány részletkérdés európai áttekintésére (a jegygyűri viselése; ajándékozás házasságkötés alkalmával; búcsú a legényélettől), s e munka eredményeit térképmellékletekkel együtt közre is adták a konferencia folyamán.

„Az európai népelet aspektusai – 1975” Európai Szervezőbizottságának magyar tagja volt **Hoffmann Tamás**, a Néprajzi Múzeum főigazgatója és **Varga Zsuzsa**. A kiállítások magyar anyagát a Néprajzi Múzeum kölcsönözte, az előkészítő munkákat **Varga Zsuzsa** végezte **Szacsvay Éva** és **Györgyi Erzsébet** segítségével. A katalógusok számára **Györgyi Erzsébet** (Antwerpen, Binche) és **Szacsvay Éva** (Liège) írtak összefoglaló tanulmányt. Az antwerpeni kiállítási rész – amely sárközi kelengyét mutatott be, a szerelmi és jegyajándékok mellett – helyszínen való megrendezését **Hoffmann Tamás** vezette, a munkában résztvettek az előkészítést végző muzeológusok. A liègei konferencián **Dömötör Tekla**, **Györgyi Erzsébet**, **K. Csilléry Klára**, **Klinger András** (KSH) és **Tárkány Szücs Ernő** vettek részt és tartottak referátumot.

Györgyi Erzsébet

IV. Nemzetközi Balkán Folklór Szimpózium, Ohrid, 1975. július 7–8.

A skopjei Institut za folklor megrendezésében került sor az ohridi IV. Nemzetközi Balkán Folklór Szimpóziumra 1975. július 7–8. között. Az 1975. évi szimpózium három központi téma köré csoportosította előadásait:

- a) A Balkán népeinek téli népszokásai, énekei és táncai
- b) A folklórgyűjtés korszerű módszerei és eszközei
- c) A bizánci zene és a folklór a Balkán népeinél.

A szimpózium munkájában a jugoszláviai szakembereken kívül szovjet, csehszlovák, román, bolgár, lengyel, török, osztrák, német, francia, amerikai, valamint magyar kutatók vettek részt – **Voigt V.**, **Vujicsics T.** és **Kiss M.** személyében. A kétnapos tanácskozás során 62 referátum hangzott el orosz, angol, francia, német és makedon nyelven. A három témakörön belül az egyes előadások igen differenciáltan mutatták be, ill. tárgyalták mondanivalójukat. A szimpózium teljes anyaga még ez év végén a Makedonski folklór két kötetében nyilvánlagot lát.

A tanácskozás résztvevői megtekintették az 1975. július 3–8. között

zajló Balkán népdal és néptáncfesztivál előadásait is. A nemzetközi mezőnyben Magyarországot a szép sikert elért Kapuvári Népi Együttes képviselte, a jugoszláviai magyar csoportokat pedig a vajdasági Mihajlovo (Szentmihály) néptáncgyűttese.

A szimpózium kirándulással zárult, amelynek keretében megtekintettük Ohrid környékének műemlékeit.

Kiss Mária

Kollokvium a mitosz elemzésről, Urbino, 1975. július 14–19.

1975. július 14–19. között az észak-olaszországi Urbinóban nemzetközi részvétellel kollokviumot tartottak a mitosz elemzés kérdéseiről. A kollokviumot **Pop Mihail** professzor szervezte, aki rendszeresen előadássorozatot is tart az etnoszemiótika és a folklór kérdéseiről az urbinói Nemzetközi Szemiótikai Centrum által rendezett nyári egyetem kereteiben. A mitológiai kollokviumon többek között érdekes előadással szerepelt: **Marin, L.** (Paris), **Calame, Cl.** (Lausanne), **Hill, Cl.** (New York), **Fabbri, P.** (Urbino), **Pop, M.** (Bukarest), **Ogibenin, B.** (Wien), **Lindekens, R.** (Montreal). **Hoppál Mihály** *Mithology as a 'Possible World'* c. előadásában a modern szövegelméleti (szöveg-grammatikai, szöveg-logikai) kutatásokban kialakított logikai megközelítést mutatta be és javasolta ezeknek az eredményeknek a felhasználását a mitosz elemzésben és az összehasonlító mitológiai kutatásban.

Hoppál Mihály

A 7. Nemzetközi Balladakutató Konferencia, Breukelen, 1975. július 10–12.

A SIEF (Société Internationale D'Ethnologie et de Folklore) mellett ténykedő Kommission für Volksdichtung 1966-ban hozta létre a balladakutató munkaközösséget azzal a meghatározott céllal, hogy a nemzetközi balladakatalógust megteremtse. Az első tanácskozások témája a közös szisztematizációs rendszer kialakítása volt. A két egymástól függetlenül kidolgozott, és egymástól alapvetően eltérő rendszerező elv vitája nyomán kialakított állásfoglalásról **Katona Imre** számolt be az *Ethnographia* c. folyóirat hasábjain (Az európai népballadák típuskatalógusának kérdéséről rendezett freiburgi értekezlet. 1966. szept. 28–30.; megjelent: *Ethn.* 1967. 613–616.)

Időközben elkészültek az első nemzeti katalógusok, **Kume Zmaga** a szlovén balladák típusindexét 1974-ben jelentette meg, **Stein Helga** pedig **Amzulescu** román balladarendszerezését dolgozta át a freiburgi szisztéma sze-

rint. A közeljövőben készül el a skandináv- (ideértve a dán, fareöri, norvég, svéd balladákat), a német- és az angol-amerikai balladakatalógus.

A rendszeresen, többnyire évenként találkozó balladakutatók munkáertekezeletein a kutatás újabb, fontos eredményeit vitatják meg. Ennek megfelelően az előadások egyrésze összefoglaló, tájékoztató jellegű, másrésze viszont az egyéni kutatási eredményeket tárja a kollégák elé.

A 7. balladakonferencia színhelye a hollandiai kisváros Breukelen melletti Queekhoven volt és nyolc ország kutatói voltak jelen. Hazánkat **Vargyas Lajos** és **Kriza Ildikó** képviselte. A megjelent, vagy elkészült tanulmányokról szóló beszámolók, viták után került sor az előadásokra. Ez alkalommal is fontos témakör volt a ballada elméleti megközelítésének módszere. Ezek az előadások váltották ki a legtermékenyebb, elméleti vitákat. A másik témakör a legújabbkori balladaköltészet rétegeire és kutatási módjaira vonatkozott. Magyar anyagról e sorok írója tartott előadást „Die ungarische Erzähllieder” címmel.

A konferenciát **Brednich, R. W.**, a freiburgi Deutsches Volkslied-archiv felelős vezetője irányította, a vendéglátó házigazda pedig **Doornbosch Ate**, a holland akadémia Volksliedarchief munkatársa volt.

Kriza Ildikó

Nemzetközi Népművészeti Filmszemle és Tudományos Tanácskozás, Kiskőrös, 1975. július 24–28.

A címben jelzett események megrendezésére az V. Dunamenti Folklórfesztivál keretében került sor.

A Filmszemle meghirdetése 1975 januárjában történt, ennek ellenére 83 filmet neveztek be. Ebből beérkezett és megtekintésre került 69 film. 19 külföldi (Bulgária, Finnország, Ausztria, Csehszlovákia, Románia) és 50 magyar film vett részt a Szemlén. A pályázati kiírásnak megfelelően a zsüri 1 filmes nagydíjat adott ki (**Filep Antal** szakanyaga alapján készült, Földből lett házak című, a magyar népi építészetet bemutató filmnek) és 21 különböző díjat a néprajzi szakcsoportoknak megfelelően.

A Szemle résztvevői július 24-én a Petőfi emlékházat és az Irodalmi Múzeumot, a készülő tájházat és a honismereti szakkör néprajzi gyűjteményét, 25-én a tabdi pincésort tekintették meg, 26-án résztvettek a bajai táncbemutatón, 27-én a kalocsai Viski Károly Múzeumot és a Népművészeti Ház kiállítását nézték meg. Július 28-án a tanácskozás záróműsora után megnézték a Dankó emlékházat és a Petőfi Művelődési Központ irodalmi színpadának egy vidám farsangi népszokásokból készült műsorát.

A Tudományos Tanácskozásokon az előadásokat követően nagyon

élénk volt a vitaszellem, s elmondhatjuk, hogy az eddigi Tanácskozások közül ez volt a legsikeresebb. A Tanácskozáson olyan határozat született, hogy a hasznos amatőr dokumentumfilmekből a Néprajzi Múzeum kópiát készített saját gyűjteménye számára és ezeket a Magyar Televízió is műsorára tűzi. Reméljük, hogy nem kell újabb 5 évet várnunk, hogy ismét megrendezhessük a hazai és környező országok új néprajzi filmjeinek szemlélését, s ahogyan **Ortutay Gyula** professzor mondotta zárószavaiban: végre talán otthonra talált a Néprajzi Filmszemle a Dunamenti Folklórfesztivál keretében.

Raffay Anna

V. Dunamenti Folklórfesztivál bajai tanácskozása, 1975. július 24.

A Bács-Kiskun Megyei Tanács immár rendszeressé vált nyári rendezvénye a *Dunamenti Folklórfesztivál*. Ennek keretében ez év júl. 24-én Baján két folklór-érdekű tanácskozás zajlott le.

Az egyiket **Kiss Ferenc** irodalomtörténész előadása vezette be, *A folklór és a mai magyar líra* címmel. Előljáróban összefoglalta a népköltészet létéről és lehetőségeiről kialakult marxista nézeteket. Aztán felvázolta a folklór és a műköltészet analitikus vizsgálatának lehetséges szempontjait, előbb a folklór, aztán a műköltészet felől. Egy ilyen vizsgálatnak – mondotta – 1. El kell választani a népelet köréből származó elemeket a folklórtól. 2. A folklór szféráiból származó elemeket a szférák szerint lehetne differenciálni: aszerint, hogy az iparművészet, zene, költészet, hitvilág stb.-ből erednek. 3. Termékeny lehetne a műnemek, műfajok szerinti lebontás is. 4. S végül a kor szerinti rétegződés is olyan szempont, mely a folklór iránti érdeklődés jellegéről és tartalmáról sok mindent elárulhat. Ennek során lehetne felmérni a „folklorizált” emlékkincs pl. a Biblia, a széphistóriák, a vallásos folklór szerepét.

A műköltészet felől az áttekintés még differenciáltabb szempontrendszerét vázolta fel. Ezen belül a stílusalakzatokra, az emberképre, a magatartás, ill. sorsmodellre, továbbá a történetiségre fordított különösebb figyelmet.

Ezután arról beszélt, mért olyan fogékony költészetünk a folklór iránt. Ennek során részletesen ismertette **Illyés Gyula** *Lehet-e a népnek művésze?* címmel a Népszabadságban megjelent tanulmányát. Rámutatott arra a nagy fordulatra, mely a népköltészet lehetőségeiről megfogalmazott véleményekben 1958-tól a Népszabadság említett állásfoglalásáig végbement. S végül mai költészetünkben idézte azokat a példákat, melyek a folklór termékenyítő szerepének változatait demonstrálják. Felvetette a kérdést: napjainkban vajon olyan kulturális forrásnak tekinthető-e a folklór, mint a görög mitológia

vagy más mitológiák? Válasza szerint így is hasznosítható, de a kapcsolat ter-
mékenyebb példáiban még az osztályélmény ereje is jelen van. Igazi tehetség
számára felszabadító szerepe van ennek az élménynek: szerencsésük, hogy
magukról, gyökereikről azzal a fesztelenséggel és manifesztáló oknyomozó
szenvédellyel szólhatnak, mely irodalmunk legnagyobb önéletírásait létre-
hozta.

Az előadást követő vitában **Bognár András** a népköltészet és az iroda-
lom kapcsolatának folyamatosságára mutatott rá. **Csoóri Sándor** a népkölté-
szet általános érvényű tartalmaira, léthelyzeteire hívta fel a figyelmet. **Buda**
Ferenc a népművészet költészetén túli ágainak jelentőségeiről beszélt, az át-
fogó néprajzi műveltség szükségességéről. A tanácskozást vezető **dr. Nagy**
Károly ama meggyőződését fejtette ki, hogy az életforma megváltozásá-
val, s a paraszti eredetű nemzedékek kihalásával a folklór iránti fogékonyság
nem fog elsorvadni. **Vavlovits Miklós** a színjátszás populáris változatai, a
„vásári színjátszás” lehetőségeiről szólt. **Kormos István** a falusi legendák,
anekdoták értékeire hívta fel a figyelmet, arra, hogy egy-egy ember sorsáról,
jelleméről milyen eredeti és érdekes dokumentumokat őriznek.

*

A másik előadást *Népzeneünk hanglemezen* címmel **Domokos Mária**
tartotta. Előljáróban közölte, hogy nem tér ki a kérdés minden vonatkozásá-
ra, inkább adatokat közöl a címben jelzett kérdéstről.

Elmondta, hogy a szó szoros értelemben vett népzeneből a felszabadulás
óta eltelt 30 esztendő alatt 1969–72-ben *Magyar népzene* címmel két album,
azaz 2 x 4 lemez jelent meg. Egy-egy album ára 240 Ft volt. Ezen kívül a
„Röpülj páva...” keretében feltűnt ifjú népművészek lemezei – 4 db – és 5
táncház-lemez jelent meg. Kislemezek.

Ahhoz képest, hogy 1937–42 között a Pátria néven ismert sorozat 107
lemezen 560 dallam került forgalomba, a felszabadulás utáni lemez-publiká-
ció kevés.

A lehetőségekről szólva elmondotta, hogy a Pátria lemez anyaga s a
Népzene kutató Csoport 4500 tekericsnyi gyűjteménye hozzáférhető, lemezre
játszható állapotban van.

Szóvátette a népzene és a magyar nóta összekeveréséből eredő zavart,
melyet súlyosbít, hogy jobbára ugyanazok éneklik az előbbieket és az utób-
biakat is. Ennek kapcsán jellemezte a cigányzene sajátos előadói stílusát,
mely a népzene jellegéből kiforgatja.

Rátérve a feldolgozásokra, közölte, hogy **Bartók** és **Kodály** népdalfel-
dolgozásainak eddig 1/4 része került lemezre, **Bartók** „Húsz magyar népdal”-a
pl. egyáltalán nem. Ezután feltette a kérdést: van-e méltó **Bartók**-interpretá-

ciós iskola, s lehet-e egyáltalán, ha ez eredeti forrásokkal az érdekeltek sincesenek szoros kapcsolatban?

A népdal mostoha helyzetén a Rádió sokat segíthetne. Megvizsgálva a Rádió két utolsó évtizedének műsorait, azt tapasztalta, hogy a két adón (az URH nem sugároz népzene) a heti 18 órai zenei műsorból általában 5.5 órát a magyar nóta vesz igénybe, a népzene – gyakran köztes műsorként – 37 percnyi idő jut.

Haladásnak könyvelhető el a népzene és magyarnóta szétválasztása, de gátló tényező, hogy a népdal eddigi előadói is ellenzékelt képviselnek az autentikusságra törekvő ifjú előadókkal szemben, s az értelmiség idősebb évjáratái sem ismerik a népzene legértékesebb rétegeit. Így az utóbbiak ízlését igényként érvényesítik a rádió szerkesztői, s hivatkozhat erre a hanglemezygár is.

A dallam-idézetekkel illusztrált előadást, időhiány miatt, nem követte vita, a közölt információk értékét, meglepő, felzaklató jellegét azonban több hozzászólás is méltatta.

K. F.

A Nemzetközi Vallástörténeti Társaság XIII. kongresszusa Lancaster (Anglia) 1975. augusztus 15–22.

A Nemzetközi Vallástörténeti Társaság ötévenként tartja az ülését. Ezévbén az angliai Lancaster Egyetem volt az ülés színhelye. (A következőt a canadai Winipegben tartják). Kb. 350 résztvevő jelent meg a kongresszuson. A titkárságot Sharpe Eric-ről (Lancaster) Werblowsky Zwi-ra (Jeruzsálem) ruházták át, s a finn Pentikäinen Juhát bízták meg, hogy kapcsolatba lépjen a kelet-európai vallástörténészekkel.

A plenáris üléseken kívül 16 szekció ülésezett. Az előbbieken Colpe Carsten és Smart Ninian előadása keltette a legnagyobb érdeklődést: egyikük a szinkretizmusról és a szekularizációról, másikuk a maoizmusról beszélt. Majdnem minden jelentősebb vallásról hangzott el előadás. Ezenkívül a következő kérdések foglalkoztatták a legtöbb előadót: általános módszertan, összehasonlító és fenomenológiai elemzés, ikonogária, a vallás lélektana, szociológiája, antropológiája és filozófiája. Külön szekció foglalkozott az afrikai vallásokkal.

NIF,
(Newsletter, 1975/2–3.)

**A XX. észak-európai etnológiai és folklór kongresszus
Loen, Norvégia, 1975. augusztus**

Ezt az ülést augusztus utolsó hetében 120 résztvevővel, az észak-norvégiai Nordfjordban tartották. A kongresszus témája „A kulturális táj mint dinamikus folyamat” címet viselte. Több kirándulást rendeztek a környékre, hogy ezzel is elősegítsék a vitát. Hat bevezető előadás képezte a vita alapját. **Stoklund Bjarne** (Koppenhága) a sík területen és erdőben élő dán parasztok életét elemezte. **Löfgen Orvar** (Lund) a fizikai környezet érzékelésének a módjait vizsgálta. **Bø Olav** (Oslo) a hagyomány és a természeti környezet összefüggéséből indult ki, s a tulajdonjog körüli viták tükröződésére tért ki bővebben, ahogy azok tükröződnek a néphagyományban. **Kolsrud Knut** (Oslo) Észak-Norvégia benépesülését választotta témának. **Vilkuna Asko** (Jyväskylä) a finn tóvidék megváltozását kísérte végig a XVI. századtól a jelenkorig. **Weibust Knut** (Stockholm) külföldi példához folyamodott, s arra a kérdésre kereste a választ: hogyan befolyásolta az iparosodás és a turizmus Svájc alpesi tájait. E hat előadást először kis csoportokban, majd plenáris üléseken vitatták meg. Ez a módszer bizonyult a legjobbnak, mert így sor kerülhetett arra, hogy a felvetett kérdéseket rendkívül élesen vitassák meg a jelenlevők.

NIF,

(Newsletter, 1975/2–3.)

**A IV. Nemzetközi Finnugor Kongresszus.
Budapest, 1975. szeptember 9–15.**

Korábban már beszámoltunk a IV. Nemzetközi Finnugor Kongresszus előkészületeiről (**Néprajzi Hírek**, IV. évf. 1–2. szám, 11–13.). Ez a Kongresszus – a várakozásnak megfelelően – minden eddiginél népesebb volt: 757 résztvevője 21 országból érkezett. Legtöbben Finnországból és a Szovjetunióból érkeztek és tekintélyes számú hazai kutató is résztvett a Kongresszuson. Mindhárom „finnugrisztikai nagyhatalom” kb. 200–200 fős delegációval képviseltette magát. A szovjet delegáció gondos összeállításának volt köszönhető elsősorban, hogy minden finnugor népnek volt képviselője. Az észt, a mordvin, a mari, a votják és a többi kis nép mellett a manysik és a hantik is képviseltették magukat. Igaz, az utóbbiaktól csak előadás érkezett a kongresszus titkárságára.

Itt kell megjegyezni, hogy 28-an nem tudtak eljönni a külföldi jelentkezők közül, noha előadást küldtek és befizették a részvételi díjat. Velük és a

kísérőként érkező külföldiekkel együtt a Kongresszus közel 1000 résztvevőt vonzott, s legalább 200 be nem jegyzett látogatója volt még a különböző szekció- és szaküléseknek. A külföldi delegációk közül a fentiek mellett meg kell említeni Svédország, a Német Demokratikus Köztársaság, a Német Szövetségi Köztársaság, az Egyesült Államok, Japán, Franciaország és Olaszország küldöttségét. Az elvárhatónál kevesebben jöttek Romániából, Csehszlovákiából és Jugoszláviából.

A kongresszust ünnepélyes külsőségek között nyitotta meg **Ortutay Gyula** akadémikus, a kongresszus elnöke. A megnyitó ülés elnökségében foglalt helyet **Losonczi Pál**, az Elnöki Tanács elnöke, a kongresszus védnöke, aki meleg szavakkal üdvözölte a résztvevőket, s kívánt eredményes, jó munkát. Megkülönböztetett figyelemről tanúskodott az a fogadás is, amit az Elnöki Tanács elnöke az Országházban adott a kongresszus tiszteletére. A megnyitó ülés elnökségében a magyar oktatásügyi miniszter, a kulturális miniszter, a Magyar Tudományos Akadémia elnöke és főtítkárhelyettese mellett foglalt helyet a finn delegációt vezető **Posti Lauri** miniszter, **Vilkuna Kustaa** akadémikus, illetve a szovjet delegációt vezető **Okladnikov A. P.** akadémikus, akik szintén üdvözölték a kongresszust. Az ünnepi külsőségeknél maradva, meg kell emlékezni a különböző fogadásokról is. **Erdey-Grúz Tibor**, a Magyar Tudományos Akadémia elnöke a Gellért Szállóban adott fogadást a kongresszus tiszteletére, szűkebb körű fogadás volt a finn, illetve a szovjet nagykövetségen.

A kongresszus tudományos programja annyira szerteágazó volt, hogy meg sem kísérelhetjük részletező bemutatását. Még a szorosabban vett néprajzi, folklorisztikai előadások ismertetésére sem vállalkozhatunk, hiszen több mint 60 előadásról és korreferátumról kellene számot adnunk. Előző híradásunkban már szóltunk arról, hogy a két plenáris előadás közül az egyik nyelvészeti, a másik néprajzi tárgyú volt. A záró plenáris ülésen vitatták meg **Vilkuna K.**: *Sprachgrenze, ethnische Grenze, kulturelle Grenze* c. előadását, amit a felkért hozzászólók és az érdeklődők már nyomtatásban olvashattak az Akadémiai Kiadónál megjelent kongresszusi kötetben (*Congressus Quartus Internationalis Fenno-Ugristarum*, Pars I. Bp. 1975.). A néprajztudomány képviselőjeként **Tyerentyeva L. N.**, **Gunda Béla** és **Balassa Iván** szólt hozzá az igen tanulságos előadáshoz.

A néprajzi szekcióban 3 szekcióülés volt, amelyeken az ugyancsak a fenti kötetben megjelent előadások kerültek megvitatásra az előadók rövid összefoglalói nyomán. **Bodrogi Tibor**: *Die Gesellschaftsorganisation der finnisch-ugrischen völker* c. előadásához, **Ivanov Sz. V.**: *Tradicionnoje iszkusstvo finno-ugorszkin narodov*, valamint **Szomjas-Schiffert György**: *Geschichte und Ergebnisse der finnisch-ungarischen vergelichenden Volksmusikforschung* c. előadásához átlagosan 5–6 korreferátum és 1–2 rögtönzött hozzászólás

hangzott el. Különösen nagy tetszést arattak a diavetítéssel kísért, illetve hangos anyaggal illusztrált korreferátumok (pl. Gurkina N. N. a vízimadarak népéről, Vikár László a cseremis, tatár, zürjén népdalokról beszélt).

Az összevont szekcióüléseken kívül három előre meghatározott témáról és két szabadon választott témáról szóló előadásokat tartalmazó szakülés volt a néprajzi szekcióban. Ezekben a program szerint összesen 34 előadás hangzott volna el, azonban 2–3 külföldi előadó nem érkezett meg. Itt mindjárt meg kell jegyezni, hogy néprajzi előadások más szekciók programjában is szerepeltek. A régészeti szekcióban szerepelt például Veres Péter előadása (*Obszsztennije i etnicseszkiye gruppi manyszi v XVI–XVII. vv.*), az irodalmi szekcióban hangzott el Erdélyi Zsuzsa referátuma (*Über den Parallelismus auf Grund des Materials des neuen Volksdichtungsart: archaisch-apokryphe Volksgebete*). A hazai kutatók nagy sikerrel szerepeltek a néprajzi szekció szakülésein. *A finnugor népek költészetének műfajstruktúrái* témakörben Voigt Vilmos és Kriza Ildikó; – *A népszokások társadalmi funkciói a finnugor népek körében* c. szakülésen Kőhalmi Katalin és Hoppál Mihály előadása élénk érdeklődést váltott ki. Az egyik fakultatív ülésen ugyancsak folklorisztikai előadások hangzottak el, köztük Kovács Ágnes, Erdész Sándor és Mándoki László tartalmas referátumai.

Differenciálódás és integráció a finnugor népek anyagi kultúrájában címmel tartották a néprajzi szekció harmadik szakülését. Itt hangzott el Kodolányi János előadása az észak- eurázsiai réntartásról, Keszi-Kovács Lászlóé az ugor népek ló tartó kultúrájáról és Takács Lajos referátuma az irtásgazdálkodás módjairól, foglalojegyeiről. A másik fakultatív témájú néprajzi ülésen az anyagi kultúra kutatói nagy érdeklődéssel hallgatták Balassa Iván, Andrásfalvy Bertalan, Filep Antal, Korompay Bertalan, Kresz Mária előadásait. Ennek tematikai változatosságát mutatja, hogy a mocsári gazdálkodástól, a víz- és halgazdálkodáson és a középkori magyar lakáskultúrán át a szücsornamentikáig terjedt, – hogy a külföldi előadók témáit ne is említsük.

A néprajzi szekció résztvevői 2 napos kiránduláson ismerkedtek az őrség népi kultúrájával, a Vasi Falumúzeummal és Szombathely nevezetességeivel. A jól sikerült kirándulás szakmai vezetője Kodolányi János volt. Számunkra fontos eseménye volt a kongresszusnak a néprajzi filmbemutató, amelyen a külföldi vendégek is tetszéssel fogadták a levetített magyar néprajzi filmeket.

A tudományos előadásokkal és vitákkal párhuzamosan hivatalos tárgyalásokra is sor került a delegációk vezetői között. Ezekben számos fontos határozatot hoztak, részben a magyar delegáció vezetőinek javaslata alapján. Szóba került a kongresszus elnevezésének megváltoztatása is, de a többség akaratának megfelelően, megtartották az eddigi elnevezést, s „finnugor” helyett nem fogják „uralisztikai”-nak nevezni. A határozatok között szerepelt

új folyóirat alapítása, a leendő finnugor kutatók nyári tanfolyamokon történő képzése, nemzetközi tudományos társaság létrehozása, hogy csak a fontosabbakat említsük. Talán a legfontosabbnak azt a határozatot tekinthetjük, amely kimondja, hogy a következő, V. Nemzetközi Finnugor Kongresszust 1980-ban Finnország rendezi meg Turkuban.

Paládi Kovács Attila

Nemzetközi Néprajzi Nemzetiségkutató Konferencia Békéscsaba, 1975. október 28–31.

Békéscsabán 1975. október 28–31-én a Magyar Néprajzi Társaság a magyarországi nemzetiségek demokratikus szövetségeivel, a TIT Néprajzi Választmányával, a Békés Megyei Tanács V. B. Művelődésügyi Osztályával, a TIT Békés megyei Szervezetével, a Békéscsabai Városi Tanács VB. Művelődésügyi Osztályával és a Békés megyei Múzeumi Szervezettel együttműködve Nemzetközi Néprajzi Nemzetiségkutató Konferenciát rendezett.

A nagy érdeklődést jellemzi, hogy a konferencián mintegy százharminc jelentkező vett részt, ezen belül hatvan fölött volt a külföldi résztvevők száma. A nyitó és záróülésen, valamint a közben párhuzamosan futó „a” és „b” szekciók ülésein összesen 43 előadás hangzott el. Az előzetes meghívó négy nagy témakörben jelölte meg a nemzetiségi néprajzi kutatások elvi és gyakorlati kérdéseinek tárgyalását célul tűző konferencia részletesebb témáját:

1. Interetnikus kutatások a nemzetiségek körében. A nyelvcsere és a kétnyelvűség kérdései.

2. A nemzetiségek, mint a kulturális archaizmusok őrzői.

3. Egy nemzetiség néprajzi kutatásának története. Egy nemzetiség néprajzi vizsgálatának mai helyzete, eredményeinek összegezése.

4. A népi kultúra szerepe és hasznosítása a nemzetiségek művelődési életében.

Az elhangzott előadások túlnyomó többsége kapcsolódott is az ajánlott témakörökhöz, csupán néhány akadt, amely eltért tőle. A tíz országból érkezett előadók – beleértve Magyarországot is – jóval több nép és nemzetiség népi kultúrájából választották ki előadásaik tárgyát. Viszonylag nagyobb csoportot alkottak azok az előadások, amelyek a magyarországi szlovákok néprajzával, illetőleg a magyar–szlovák népi kulturális érintkezéssel foglalkoztak. Másik tekintélyesebb előadássorozat a környező országokban élő magyar nemzetiségek néphagyományát tárgyalta, elsősorban azonban közművelődési szempontból. A két csoport tematikus különbsége egyben rá is mutat a konferencia két pólusára a szaktudományi és a közművelődési nézőpontra.

Az utóbbi, mivel a nemzetiségi kulturális életben a nemzeti jelleg őrzésének céljából megnövekedett szerepe van a folklórnak, általában a népi kultúrának, erősen indokolt volt. Viszonylag kevesen beszéltek arról, hogy a két-nyelvűség és nyelvcseré milyen kulturális kérdésekre ad választ, illetőleg milyeneket vet föl. Az előadások terv szerint napvilágot látnak majd külön kiadványban.

A gazdag előadói programot különféle más szaktudományi és kulturális alkalmak tették színesebbé. Egyik este a megye nemzetiségeinek népi kultúrájából ízelítőt adó folklórműsort tekinthették meg a résztvevők, amelyen felerészben amatőr művészek, illetőleg az élő népművészetet még eredetiségében megszólaltatni tudók szerepeltek. Másik este néprajzi filmeket vetítettek. Az utolsó napon két csoportra szakadva tanulmányi kiránduláson vettek részt a résztvevők, miközben a megye nemzetiségi településeivel és intézményeivel is ismerkedtek. Az egyik csoport Kondoros–Szarvas, a másik Battonya–Elek–Gyula útvonalon járt. A konferencia idején nyílt meg a békéscsabai múzeumban a magyarországi nemzetiségek lakáskultúráját bemutató kiállítás és a szarvasi szlovák tájház. A konferencia sikerében nagy része volt az áldozatkész helyi szerveknek, akik mindvégig tanúbizonyságot tettek vendégszeretetükről.

Kósa László

Konferencia az összehasonlító műfajelméletről Budapest, 1975. november 11–12.

Az összehasonlító műfajelmélet tárgyköréből rendezett jubileumi tudományos ülészakot az ELTE Folklóre Tanszéke 1975. november 10–11–12-én. A megnyitót Ortutay Gyula akadémikus tartotta. Az első előadó Szerdahelyi István volt, *Marxizmus és műfajelmélet* c. előadásában kifejtette, mennyire időszerű és elodázhatatlan feladat egy korszerű marxista műfajelmélet létrehozása, nemcsak a szaktudományok továbbfejlődése, de a kritika és irodalomoktatás objektívabbá tételéhez is. Pákozdy László Márton: *Udvari történetírás és népi elbeszélés az ókori Izraelben* c. dolgozatában bemutatta, hogy az óizraeli irodalom az összehasonlító műfajelmélet szempontjából mennyire értékes: sok műfaj mutatható ki benne tiszta formában, történetileg különböző műfajok összevonása és átfunkcionálása is megfigyelhető, jól tanulmányozható a szájhagyományozás sok jelensége és nyomon követhető összetett, nagyobb műfajok kialakulása és céltudatos szerkesztése.

Az egyetemes folklorisztikában ezidáig egyedülálló jelenséget vizsgál Istvánovits Márton: *Sirató és munkadal: a grúz „mtilburi”* c. munkájában, azt, hogyan jelenik meg a személyes individuális jelleg egy lényegileg kollek-

tív munkaritus komplexumban, hogyan jön létre egy munkafolyamatban (szénakaszálás) előadott sirató. **Istvánovits** érdekes véleménye szerint ebből a tipológiaiilag szinkretisztikus – műnemek és műfajok tekintetében differenciálatlan – jelenségből a legkülönfélébb műfajok (hősdal, hősballada) bontakozhattak ki, – ez azonban még további vizsgálatot igényelne. **Biernacky Szilárd**: *Van-e afrikai népmese?* tanulmányában egy afrikai primér szinkretisztikus műfajt elemezve arra a következtetésre jutott, hogy a zene, tánc, pantomim, szöveg elemeket tartalmazó afrikai mesék komplex lejegyzés nélkül nem kategorizálhatók. A pusztá szövegkiadás alapján végzett műfajbesorolás félrevezethető lehet. **Szuhay Péter** hasznosítva Propp vizsgálati módszerét, igyekezett objektív elemzésmódot bemutatni a balladának tartott – gyakran más műfajú – verses kisepikai alkotások lehetséges elkülönítését illetően. Magyar anyagon vizsgálta meg a balladai szereplők és a ballada szerkezet összefüggésének néhány törvényszerűségét (*A ballada műfajának transzformációs meghatározása*). **N. Balogh Anikó** az epikus elbeszélések és nyelv genezisének felbecsülhetetlen értékű dokumentumáról a saga-műfajcsoportról tartott előadást. (*Az óészaki sagák műfaji kérdései.*) Részben a saga-műfajok magas irodalmi műfajjává válásáról, részben a szájhagyományban való párhuzamos továbbéléséről beszélt.

Szép elemzést végzett **Szepes Erika** a hellenisztikus papiruszok ezidáig himnusznak nevezett mágikus szövegein. (*Mágikus szövegek a hellenisztikus varázspapiruszokban és a művészi mágikus szöveg.*) Rokon műfajok segítségét igénybe véve elhatárolta a himnuszt az imától és megvonta a határokat az eredetükben azonos varázsigé és ima közt is.

A rövid prózaepikai műfajokban kifejeződő erkölcsi világnépek bemutatására tett kísérletet **Benedek Katalin**: *A család megjelenése rövid prózaepikai műfajokban (Szólás, találókérdés, vice).*

Sok általánosítható elméleti tanulságot tartalmaz **Voigt Vilmos** logikusan felépített tanulmánya (*A frázis tipológiája*). Számbavéve és értékelve a megelőző kutatási eredményeket, rámutatva a továbblépés lehetőségeire, komplex módon elemezte a frázisokat. Véleménye szerint elemi poétikai és stilisztikai minőségek megjelenése a frázisokban a műfajok kialakulásának, megszerveződésének fontos területe, ezért a tipológiai vizsgálatokat kontextuális és geneológiai kutatásokkal kell teljesebbé tenni.

Bemutatóval egybekapcsolt igen tanulságos tartalmi–formai elemzést végzett **Hajdú Péter**: *Északi szamojéd epikus énekek* c. tanulmányában.

Lőrincz László a mongol hősenek terén végzett kutatásairól számolt be (*A mongol hősenek*). Véleménye szerint a hősenek legrégebbi rétege a burját Üliger (hősmese, hősenek), mely az ősközösségi társadalom viszonyait tükrözi: individuális epika. A hősepika későbbi rétegei feudális társadalmi viszonyokat tükröznek.

A Homerost megelőző epika kialakulásáról az 1972-es epika konferencián bemutatott meggyőző elképzelését fejlesztette tovább **Ritoók Zsigmond**, bemutatva a hősdalnak (hírnévköltészet) a nagyeposz kialakulásában játszott szerepét. (*Hősdal és eposz.*)

Ádám Péter: *Az ófrancia pastourelle*-ről szóló dolgozatában formai, tematikai jellemzők alapján párhuzamot vont a trubadur-dal köré szerveződő udvari, arisztokratikus, lírai műfajok között, megállapítva, hogy a chanson de recontre műfajába tartozó pastourelle hibrid alműfaj. Ez az arisztokratikus és a népi, a lírai és a narratív között áll.

Küllös Imola és Pókos Edit: *Lírai népdalok összehasonlító kvantitatív stilisztikai elemzése* c. dolgozatukban megállapítják, hogy a szövegfolklorisztika eddig tartalmi – tematikus szempontból heterogén korú – eredetű anyaggal dolgozott, pedig műfaji vizsgálatokat csak történeti kor és társadalmi osztály (réteg) koordináta rendszerében érdemes végezni.

Schmidt Éva előadásának címe: *Az obiugor bölcsődal műfaji elhatárolása*. Egy eddig terminológiai is ismeretlen népköltészeti alkotás körülhatárolását végzi el egy terminus és egy szöveg alapján és megkísérli a szinkretisztikus vogul altatódalt elhelyezni a műfaj-hierarchiában.

Katona Imre: *Az európai bölcsődal* c. előadásában megállapítja, hogy a bölcsődal nemzetközileg elterjedt, műfaji hovatartozása azonban kérdéses. Tartalma, formája, funkciója alapján mágikus dal, munkadal, kisépikai műfaj kategóriájába is beosztható lenne.

A jubileumi ülészak harmadik napján diákköri dolgozatok hangzottak el a műfajelmélet köréből, a KLTE, JATE és ELTE hallgatóitól.

Módszertani szempontból igen tanulságosak voltak az előadások. A klasszika-filológia jól bevált szövegelemző módszerei, a történeti-leíró folklorisztika, a kvantitatív statisztika, a kommunikációelmélet, a szemiotika eredményeinek hasznosítása, a szövegbemutatók mind hozzájárultak az ülészak sikeréhez. Az elhangzott terminológiai javaslatok és elméleti észrevételek felhasználhatók lesznek a műfajelmélet megalkotásában. A gyakorlati megvalósítás egyik lehetséges útját pedig **Voigt Vilmos** vázolta dolgozatában, melynek logikai menete alkalmazható a műelemzésekben is.

Az elhangzott előadásokat élénk tudományos vita követte és a jólszervezett konferencia eredményesen zárult. A szervezők érdeme, hogy komoly tudományos multtal rendelkező kutatók mellett alkalmat adtak a pályakezdő fiataloknak is tanulmányaik elmondására. Az előadások anyaga előreláthatóan az ELTE BTK Ókori Történeti Intézetének kiadványsorozatában lát majd napvilágot.

Benedek Katalin

Az MTA Néprajzi Kutató Csoport Folklór osztálya 1976 szeptemberében

KOMIKUM A FOLKLÓRBAN

címmel tudományos konferenciát rendez. A konferencia tematikáját meghatározó címmel kapcsolatban meg kell jegyeznünk, hogy mindkét jelölt fogalmat a legszélesebb értelemben vesszük; tehát a komikum és valamennyi válfaja—fajtája, ill. és folklór — minden megjelenésformájában (szóbeli, zenei, tánc és díszítőművészet) valamennyinek minden „műfaja” — földrajzi—etnikai—időbeli korlátozás nélkül; folklór és „hivatásos művészetek” érintkezési pontjai, a komikum megjelenésének, szerepének, minőségének összehasonlító elemzése stb., stb.

Az előadások teljes szövegét (max. 20 gépelt oldal + illusztráció és bibliográfia) 1976. július 15-ig kérjük címünkre (1014 Bpest, I. Országház u. 30. Néprajzi Kutató Csoport — Folklór Osztály) — nyomdakész gépiratban megküldeni.

Szíves közreműködését előre is köszönjük és a szervezés érdekében kérjük válaszat!

Istvánovits Márton

Új könyvek:

Balassa Iván: Lápok, falvak, emberek. Bodroghöz.

Gondolat, Budapest, 1975. 302. l.

Bárh János: A kalocsai szállások településrajza.

Kalocsa, 1975. 176. l., térképek + fényképek.

Csengeri Krónika. Néprajzi és helytörténeti antológia.

Molnár József 70. születésnapjára. Szerk.: **Dankó Imre.**

Csenger 1975. 353. l.

Floricele. Strigături din Micherechi. (Méhkeréki mondókák.)

Gyula, 1975. Gyűjtötte **Alexandru Hotopan, Gheorghe Martin, Ioan Ruja.** Szerkesztette: **Alexandru Hotopan.** 123. l. A Magyarországi Románok Demokratikus Szövetségének kiadása.

Gilyén Nándor – Mendele Ferenc – Tóth János: A Felső-Tiszavidék népi építészete. Műszaki Könyvkiadó, Budapest, 1975. 215. l.

Győri Klára: Kiszáradt az én örömem zöld fája. Emlékezés. Sajtó alá rendezte és előszóval ellátta: **Nagy Olga.** Kriterion, Bukarest, 1975.

Illyés Bálint: Kiskunsági krónika. A Felső-Kiskunság vázlatos története 1745-ig. Kunszentmiklós, 1975. 179. l. (Számos néprajzi értékű részlettel.)

Jel és Közösség. Szemiotikai tanulmánygyűjtemény. Szerk.: **Voigt Vilmos, Szépe György, Szerdahelyi István.** Akadémiai Kiadó, Budapest, 1975. 234. l.

Kanteletár. Fordította és válogatta **Rácz István.** Magvető, Budapest, 185. l. (Második kiadás)

Kovács Ilona – Matijevics Lajos: Gombosi népballadák.

Fórum, Újvidék, 1975. 81. l.

Magyar népballadák. — Balade populare maghiara. Kolozsvár—Cluj Dacia, 1975. Az előszót írta **Ion Seuleanu.** Fordította **Petre Saitis.** (Kétnyelvű kiadvány) 176. l.

Vadrózsák. **Kriza János** székely népköltési gyűjteménye **Faragó József** gondozásában. Kriterion, Bukarest, 1975. 494. l.

Vilhelm Károly: Festett famennyezetek. Alakos ábrázolások a XV–XVIII. századi erdélyi templomokban. Bukarest, 1975. Kriterion.

A vízimadarak népe. Tanulmányok a finnugor rokon népek élete és műveltségéből. Válogatta és szerkesztette **Gulya János**. Európa Könyvkiadó, Budapest, 1975. 502. l.

Tóth János: Az Őrségek népi építésze. 2. kiadás. Műszaki Könyvkiadó, Budapest, 1975. 155. l.

A Kriterion Könyvkiadó 1000. könyve

A bukaresti Kriterion, mely a nemzetiségi könyvkiadás legfőbb gazdája a Román Népköztársaságban 1975. december 1-re jelentette meg 1000. kötetét, **Kriza János** székely népköltési gyűjteményének, a Vadrózsáknak új kiadását **Faragó József** gondozásában. A Kriterion az utóbbi hat évben 617 magyar, 234 német, 67 szerb, 37 ukrán és 14 jiddis nyelvű szépirodalmi és tudományos, ismeretterjesztő művet adott ki. Így többek között néhány hónappal ezelőtt adta közre **Szabó T. Attila** nagyjelentőségű munkájának, az Erdélyi Magyar Szótörténeti Tárnak első kötetét.

Balassa Iván

Na beregu Maklaja. (Etnograficeszkie ocserki.) Izdatel'stvo „Nauka”. Moszkva 1975. 326. l. – Szerkesztők: Sz. A. Tokarev – N. A. Butinov, D. D. Tumarkin.

(A Makláj-parton. Néprajzi tanulmányok.)

1971-ben volt **Mikluho-Maklaj**, N. N. születésének 125., ill. 100. évfordulója annak, hogy elkezdte néprajzi terepmunkáját Új-Guineában. A SZUTA ebből az alkalomból a nagy tudós tiszteletére komplex expedíciót szervezett Új-Guineai tevékenységének egykori színhelyén; az expedíciónak tagja volt nyolc etnográfus-folklorista is; e kötetben található tudományos tanulmányaikban munkájuk eredményét foglalták össze. A kötet gazdagon illusztrált, részletes térképet tartalmaz; kis bongó szótárt nyújt. A kötet végén angol nyelvű kivonatok olvashatók.

Istvánovits Márton

B. S. Porsnev: O nacsale cselovecseszkov isztorii (Problemi paleopszihologii). Izdatel'sztvo „Miszl”. Moszkva 1974. 487. l.

(Az emberiség-történet kezdetéről. A paleopszihológia kérdései.)

A könyv a neves szerző hátrahagyott kéziratából jelent meg, az antropogenezisről és az emberiségtörténet első szakaszáról vallott – sokak részéről vitatott – koncepcióját fejti ki benne. Ebben a kifejtésben több tudományág: a történelem, régészet, etnológia, pszichológia, fiziológia, stb. eredményeit hasznosítja sodró erejű, szuggesztív előadásban.

A könyv igen nagy nyeresége a marxista antropológiának, s a koncepció eredetiségéhez sem férhet kétség. Az antropogenezisben Porsnev döntő szerepet tulajdonít a nyelvi-tudati szférának, s erőteljesen korlátozza az elemi munkaeszközök jelentőségét. Evvel nem az ember kialakulásának „munkateóriáját” szándékozik elutasítani, éppen ellenkezőleg: annak elmélyítésére törekszik, teljesebbé tételére (ismert vulgarizálásokkal szemben); s amikor az ember specifikumát határozza meg ebben az aspektusban, csak a *valódi emberi munkát* fogadja el determinánsként, azt a munkát, amelyiket a nyelv szabályoz, s a beszéddel közvetlen összefügg. Nem az egyenes-járás, nem a szerszámkészítés jellemzője tehát az embernek; a „trogloditák” (a neandertáliig) ismerték a tüzet, készítettek eszközöket, egyenesen jártak – de nem beszéltek, azért embernek nem tekinthetők, közösségük nem társadalom. Ebből az alapállásból kiindulva a monográfia problematikájának centrumában a nyelv-beszéd, képzetek, fogalmak genezisének megfejtése áll. A posztumusz kiadást szerkesztő bizottság rendezte sajtó alá: Tokarjev, Sz. A., Momdzsan, H. N., Anciferova, L. I., s látta el terjedelmes bevezetővel, amelyben nyomatékkal figyelmeztetnek Porsnev koncepciójának vitatható mozzanataira.

Istvánovits Márton

Kartul kilo-tkmata sitqvis kona I., Gamomcemloba „Ganatileba”. Tbilisi 1974. 397. l. Seadgina Al. Ylontma.

(A grúz nyelvjárások szó-csokra I., „Ganatileba” Kiadó. Összeállította Al. Glonti.)

A grúz (általános) nyelvjárás szótár megvalósításának első kísérlete ez a finom papíron, gondos tipográfiával készített munka, a Tbiliszi Pedagógiai Főiskola grúz nyelvi tanszékének vezető tanára tollából. Földolgozta a nagyszámú, egy-egy nyelvjárást felölelő kis szótárak anyagát, a népes társadalmi gyűjtőhálózat szolgáltatta szókészletet (a Grúz KP központi lapjának ezt publikálendő állandó rovata van!), s természetesen a szerző saját terep-

munkájának anyagát. Noha teljességre természetesen nem törekszik (topo- és antroponimikát pl. egyáltalán nem vette fel), igyekszik felölelni *valamennyi* kartvel (grúz) dialektus (és nyelvjárás-változat) anyagának legjellemzőbb szókészletét. Minthogy a modern grúz irodalomban, a 19. sz. második felében kibontakozott nyelvújítás nyomán igen nagy terjedelmű nyelvjárás szókészlettel frissítődött fel a nyelv, az ismertetett szótárt nem nélkülözheti a nyelvész és néprajzos-folklorista mellett az irodalom kutatója sem.

Istvánovits Márton

Domuszul 'manszkie verovanija i obrjadi v Szrednej Azii. Izdatel'sztvo „Nauka”. Moszkva 1975. 340. l. Felelős szerkesztők: G. P. Szneszarev és V. B. Baszilov.

(Premuzulmán hiedelmek és rítusok Közép Ázsiában.)

A kötetben 11 tanulmány kapott helyet, valamennyi alig ismert, vagy itt először föltárt forrásokon alapszik (terepmunka során gyűjtött, vagy archivális), és összehasonlító-történeti szemléletű etnológiai kutatás. A tanulmányok: **Suhareva, C. N.**: Démonológiai és samanisztikus csökevények az alföldi tadzsikoknál; **Murodov, O.**: Rituális sámán-folklor a Zeravsan-medence középső vidékének tadzsikjainál; **Baszilov, V. N.** – **Nijaszklícsev, K.**: Sámánista csökevények a csodur-türkmenéknél; **Baszilov, V. N.**: A turkmen-ata eredetéről (a közép-ázsiai szufizmus köznépi formáiról); **Demidov, Sz. V.**: A magtimok (történeti-néprajzi vázlat); **Troickaja, A. U.**: A kalandorok és maddahok múltjából – Üzbekisztánban; **Grafferberg, E. G.**: Religiózus képzetek csökevényei a beludzsoknál; **Sislo, B. P.**: A közép-ázsiai tul- és szibériai párhuzamai; **Poljakov, Sz. P.** – **Cseremnih, A. I.**: A zeravszen-völgy temetkezési építményei; **Borozna, N. G.**: Adatok a közép-ázsiai lakosság amulettjei-ékszereihez; **Lobocseva, N. P.**: Közép-Ázsia és Kazahsztán népei lakodalmi ceremóniáinak néhány rítuskomplexuma. – A kötetet terminológiai szótár zárja le.

Istvánovits Márton

Pruidze, Levan: Mevenaxeoba da meyvineoba Sakartvelosi, etnograpiuli masalebis mixedvit. Cigni I, Raca. Gamomcemloba „Mecniereba”. Tbilisi 1974. 358. l.

(Szőlészet és borászat Grúziában, a néprajzi anyag alapján. I. könyv, Racsa. „Mecniereba” Kiadó.)

A grúz szőlészet néprajzáról készülő monográfia-sorozat első kötete a Rioni felső folyása mentén fekvő Raca nevű néprajzi és nyelvjárási terület anyagát mutatja be, olyan gazdagon, ahogy az egyáltalán lehetséges; a mikro-ökológiai feltételek leírásától a szőlőfajták bemutatásán át a telepítés módokig, „préházak” tipológiáig; borkészítés technológiájától a tulajdonviszonyokig, munkaszervezeti formákig és a szőlészet-borászattal kapcsolatos ritusokig, hiedelmekig. A szerző intenzív terepmunkájának anyagán túl feldolgozta a füllelhető összes történeti-néprajzi írásos forrásokat, múzeumi gyűjteményeket, régészeti, nyelvészeti és folklorisztikai adatokat egyaránt. Alapos érvekkel oszlatja el azt a tudományos tévhitet, mintha a „nyílt préház” (marani) lenne kizárólag jellemző a nyugat-grúziai szőlészetre. A monográfia gazdagon illusztrált, és viszonylag részletes orosz nyelvű rezümével is ellátott.

Istvánovits Márton

Szovremennie etnicseszkie processzi v SSSR. Izdatel'stvo „Nauka”. Moszkva 1975. 543. l. – Szerk.: Ju. V. Bromlej – I. Sz. Gurvics, V. I. Kozlov, L. N. Terenteva, K. V. Csisztov.

(Jelenkori etnikai folyamatok a SZU-ban.)

A szovjet néprajztudomány elmúlt évtizedeinek legkarakterisztikusabb kutatási kérdésköre az *etnosz* mibenlétének, történeti alakulás-folyamatainak elemzése, mind a teória, mind a gyakorlat szintjén. Az izgalmas vitákban kicsapódott, ellentétes álláspontokról több-kevesebb tájékoztatást – inkább jelzést – nyújtott ugyan szaksajtónk; maga a problematika mégis, szinte érthetetlen módon, távolról sem kapott nálunk olyan visszhangot, mint ami joggal elvárható lenne (hiszen nem csupán tudományszakunk alapkérdéseiről van szó, hanem államigazgatási, művelődés- és társadalompolitikai kihatásai vannak!). A tanulmánykötet – ismereteink szerint – a témakör első nagyszabású *szintézise*; pontos választ kapunk arról, hogy mit értenek a szovjet kollégák „etnikai folyamatokon”, „néprajzi jelen-kutatáson”, s mindezt milyen konkrét elemzés-eljárással, kutatás-technikával tudják megközelíthetőnek, föltárhatóknak. Noha a „Néprajzi Hírek” szerkesztési elvének megfelelően itt csupán annotációra szorítkoztunk egy-egy kiemelkedően jelentős művel kap-

csolatban, mégsem állhatjuk meg ezúttal, hogy ne kíséreljük meg fölhívni a figyelmet egy tanulságos tudománytörténeti mozzanatra. Az etnosz-kutatásnak, mint néprajzi aspektusnak relevanciájában természetesen egyetlen etnográfusnak sincs ellenvetése, ha ennek *tudatosításában* nálunk bizonyos lemaradást meg is figyelhetünk. Nyomatékkal hangsúlyoznunk kell ugyanakkor, hogy a magyar néprajztudomány történetében az a fajta megközelítés, amelyik az ismertetett könyvben kibontakozik, mindenkor előtérben állott. A megfelelő példák felsorolása messzire vezetne, be kell érnem mindössze eggyel: a felszabadulás utáni indulás programadó kezdeményezésének említésével, **Ortutay** Gyula részéről a „belső migráció” kérdéskörének fölvetésével. A hazai tudománytörténeti folyamat áttekintése és szembesítése a szovjet kutatásokkal arról győz meg, hogy a megközelítés mély rokonságát mindössze az *eltérő terminológia* homályosította el némiképp; az előttünk fekvő monográfia tehát egyebek közt arra is lehetőséget kínál, hogy felszínre hozzuk, s a nemzetközi tudományosságnak felkínáljuk azokat az egyáltalán nem lebecsülhető tapasztalatokat, amelyekkel rendelkezünk a szóban forgó igen fontos kutatási aspektus területén.

Istvánovits Márton

KIÁLLÍTÁSOK

Az 1975. októberi múzeumi és műemléki hónapjának
néprajzi eseményei

Október 1-én a szentesi Koszta József Múzeumban **Papp Imre** néprajzi gyűjtő tárgyaiból nyílt kiállítás.

*

Október 1-én a miskolci Herman Ottó Múzeumban kihirdették a XIV. Istvánffy Gyula néprajzi és nyelvjárási gyűjtőpályázat eredményeit.

Megnyitották A magyarországi habán kerámia c. kiállítást, **Katona Imre** tárlatvezetést tartott.

*

A váci Vak Bottyán Múzeumban október 1-én Népviseletek a váci járásban címmel kiállítás nyílt.

*

Október 3-án a mezőkövesdi Matyó Múzeumban és október 6-án a szerencsi Művelődési Központban **Szabadsfalvi József** tartott előadást A népi kerámia Borsodban címmel.

*

Október 4-én **Bakó Ferenc** Heves megye népi építészetéről tartott előadást a gyöngyösi Mátra Múzeumban.

*

Október 4-én Érsekvadkerten, október 12-én Rétságon a *Népművészeti fotókiállítás* címmel vándorkiállítás nyílt.

*

Október 5-én a balassagyarmati Palóc Múzeumban Keresztelő, lakodalom, temetés a nógrádi néphagyományban címmel kiállítás nyílt.

*

Október 5-én a nagytarcsai Falumúzeumban A nagytarcsai íróasszonyok és díszítőművészetük címmel nyílt kiállítás.

*

Október 5-én a szombathelyi Savaria Múzeumban a Vas megyei Néprajzi és helytörténeti pályázatnak az eredményhirdetését tartották meg.

*

Október 6-án a miskolci Herman Ottó Múzeumban **Boglár Lajos** tartott előadást Mexikó és az új-mexikóvárosi Nemzeti Múzeum címmel.

*

Október 10-én a hajdúböszörményi Hajdúsági Múzeumban **Gráfik Imre** tartott előadást a szentendrei Szabadtéri Múzeumról.

*

Október 10-én a kőszegi Jurisich Múzeumban **Bárdosi János** Az Őrség népi építkezéséről adott elő.

*

Október 11-én Budapesten a Magyar Munkásmozgalmi Múzeumban megnyílt a II. Országos Népművészeti Kiállítás.

*

Október 12-én **Korniss Péter** néprajzi fotóiból nyílt kiállítás Szegeden a Móra Ferenc Múzeumban.

*

Október 13-án a kalocsai könyvtárban **Kósa László** Kelet-Magyarország néprajzi csoportjairól tartott előadást. Marcaliban **Knézy Judit** Népi Építészet Somogyban c. előadása hangzott el. Miskolcon a **Herman Ottó Múzeumban Korniss Péter** Elindultam világútján c. diavetítése zajlott le.

*

Október 14-én Miskolc–Lillafüreden az Állami Erdei Vasüzemben **Kunt Ernő** tartott előadást Erdély népművészetéről.

*

Október 17-én Győrben a **Xantus János Múzeumban** kiállítás nyílt Győr vidékének népművészete és népi építésze címmel.

*

Október 20-án a szerencsi Művelődési Központban **Fügedi Márta** A ma tyó nép művészete címmel tartott előadást.

*

Október 21-én Marcaliban az Ifjúsági Klubban és október 25-én Csurgón a Művelődési Központban **Orbán Csaba** beszélt a Somogyi néptáncok és a táncházak szerepéről.

*

Október 22-én Szegeden a TIT Városi Klubjában **Martin György** tartott előadást. Vácon a **Vak Bottyán Múzeumban** Népviseletek a váci járásban című előadás hangzott el.

*

Október 24-én Szerencsen a Helytörténeti Múzeumban **Néprajzi kutatások Zemplénben** címmel tanácskozást tartottak.

*

Október 26-án a hejőkeresztúri Helytörténeti Gyűjteményben **Kunt Ernő** A fejfákról címmel tartott előadást.

Október 27-én a Jantyk Mátyás Múzeumban **Ferenczy Imre** Az Alföld mondavilágáról c. előadása hangzott el.

*

Október 30-án Csurgón a Művelődési Központban **Knézy Judit** tartott előadást a Népi táplálkozásról, népi ételekről.

**Az MTA Néprajzi Kutató Csoport Társadalomnéprajzi Osztályának
változásvizsgálata Zsombó községben (Csongrád m.)**

A Varsányban (Nógrád m.) folytatott társadalomnéprajzi kutatások lezárása és a kiadandó tanulmánykötetbe szánt írások leadása után a korábbi terveknek megfelelően új kutatóponton indult meg a vizsgálat. Az első feladat olyan község (tanyaközpont) kiválasztása volt, amely jól reprezentálja a szegedi tanyavidéket, továbbá a község nagysága lehetővé teszi a vizsgálat követelményeinek teljesítését. A szakirodalom áttekintése és a kérdés ismerőivel folytatott konzultációk után olyan terepmunkára került sor, amelynek célja a Szeged környéki tanyák végiglátogatása volt.

Az ezt követő ismételt megbeszélések során (amelyben több szegedi néprajzkutató és történész vett részt) került sor Zsombó kiválasztására. Az elképzelés az volt, hogy a családi adatlapok kitöltésében segítségül kérjük a szegedi egyetemi karok diákjait. A jelentkező egyetemi hallgatók számára tanfolyam indult, ennek során megismerkedhettek a társadalomnéprajz nevesebb hazai és nemzetközi képviselőinek a munkájával. 1975. július 15–22. és augusztus 1–7. között **Szabó Piroska**, **Zsigmond Gábor**, továbbá **Kovács Emese** mellett 24 egyetemista vett részt a munka első fázisában. E két gyűjtőút célja az volt, hogy a 14 éven felüli lakosok adatlapjai minél nagyobb számban elkészüljenek. A hétlapos adatlap-egység kitér a személyi-családi adatokon túl az iskolázottság-képzettség mértékére, a lakhelyváltozásokra, munkahelyváltozásokra, gazdasági körülményekre, a lakóház és melléképületek meglétére és funkciójára. A 16 fő kérdéscsoporton belül 111 kérdés alapján lehet majd választ nyerni az 1945 óta bekövetkezett változásokról, rögzíteni lehet az 1975 évi viszonyokat. 1975 októberében került sor – ugyancsak szegedi egyetemisták bevonásával – az adatlapok feldolgozására. A munka során új szervezeti keretek jöttek létre: az MTA Néprajzi Kutató Csoport együttműködési szerződést kötött a szegedi JATE Móra Ferenc kollégiummal, amely helyet biztosít a feldolgozásnak és egyúttal lehetőséget nyújt a munkában résztvevő egyetemisták szakkollégiumi továbbképzéséhez. A munka következő fázisa az egyes kutatási területek elhatárolása és azok felelőseinek kijelölése. Az egyes részterületeken végzett gyűjtések 1976 végére készülnek el, ezután sor kerül az összegezés megírására.

1975. október 3-án az MTA Néprajzi Kutató Csoportban megvitatásra került az eddigi munka.

Szabó Piroska

Hírek a Néprajzi Múzeumból

1975. június 1-én megalakult a Néprajzi Múzeum Közművelődési Osztálya, kiállításrendező, propaganda és népművelő csoporttal.

Az osztály közreműködésével készült a múzeum „Finnugor népek” c. kiállítása, a leningrádi néprajzi múzeum „A Szovjetunióban élő finnugor népek viselete és művészete”, és a lipcsei múzeum „Az ősi Peru” c. vendégkiállítása.

Szeptembertől szervezte újjá az osztály a múzeum közel egy évtizede szünetelő Baráti Körét, mely minden hónap utolsó csütörtökén tartja összejöveteleit. Szeptember 25-én az ősi Peru kultúráiról bemutatott két filmet **Boglár** Lajos bevezetőjével kb. 130 fő nézte meg. Október 30-án a finnugor népekről tartott előadást és tárlatvezetést **Kodolányi** János, majd a hagyományos finnországi szarvasmarhatartásról és rozsaratásról készült filmeket nézte meg kb. 100 résztvevő. Harmadik alkalommal, november 27-én **Bodrogi** Tibor tartott előadást a Húsvét-szigetről, melyet egy 1934-ben készült francia expedíciós film kísért.

Október 23-án d.u. „Az ősi Peru” c. kiállítás termében 200 főt meghaladó hallgatóság előtt két perui művész – **Raul Garcia Zarate** gitárművész és **Jaime Guardia** charangoművész – tartott nagy sikerrel népzenei hangversenyt.

A Közművelődési Osztály és a TIT közösen szervezi vasárnap délelőttönként a tárlatvezetések a múzeum egy-egy kiállításában.

Mészáros Johanna

Dömötör Tekla professzort a Suomalais–Ugrilainen Seura 1975. december 2-i közgyűlésén a társaság levelező tagjává választotta.

*

A Magyar Orvostörténeti Társaság népi gyógyászati szakosztálya 1975. december 5-én tartotta alakuló munkaértekezletét a Semmelweis Orvostörténeti Könyvtár Helyiségében. Dr. **Antall** József, a MOT főtitkárának beköszöntője után **Gunda** Béla tartott elnöki megnyitót, majd a következő elő-

adások hangzottak el: dr. Kelemen András: A gyógyító ember személye a sámánisztikus világképben. Lükő Gábor: Népi orvoslás és psychoterápia., Szabó István – Kóczián Géza: Adatok Kalotaszeg népgyógyászatához. Az előadásokat élénk vita követte.

*

K. C. Peeters professzor a SIEF volt elnöke, a louvaini egyetem nyugdíjazott professzora és az antwerpeni Néprajzi Múzeum igazgatója 1975. december 16-án elhunyt.

Az 1975. év. II. félévének fontosabb néprajzi vonatkozású eseményei Szolnok megyében

– *Céh és ipartörténeti kiállítás* nyílt a Szolnoki Galériában 1975 nyarán Kaposvári Gyula megyei múzeumigazgató és Szabó László tudományos munkatárs rendezésében. A kiállítás Szolnok város és a megye értékes céhtörténeti emlékeit mutatja be, különös tekintettel Szolnok hagyományos faipara (tiszai sószállítás, faúsztatás, fahajók) s az ezzel kapcsolatos tárgyi, írásos dokumentumokra. A hagyományos kismesterségek közül a kiállítás egy múlt századi fazekas-, kovács- és kádárműhely teljes eszközanyagát is bemutatja.

– *Népi iparművészet* címmel újszerzeményi kiállítás nyílt a szolnoki Damjanich Múzeumban Gulyás Éva muzeológus rendezésében. A kiállításon Szolnok (Karcag, Mezőtúr), Csongrád (Hódmezővásárhely), Hajdú-Bihar (Debrecen, Nádudvar, Püspökladány) megye legjobb népművészeinek és a Háziipari Szövetkezeteinek legújabb alkotásai láthatók.

– A tiszafüredi Kiss Pál Múzeumban Nyakas Miklósné (Debrecen) és Szücs Imre (Tiszafüred) textil- és kerámiamunkáiból rendezett kiállítást, Fűvessy Anikó múzeumigazgató.

– *Közös Múzeumi Hónapot* rendezett a Szolnok- és Hajdú-Bihar Megyei Múzeumok Igazgatósága 1975 októberében. Ebből az alkalomból több, főleg képzőművészeti tárgyú kiállítással mutatkoztak be a megyék egymásnak.

– Megjelent a Tiszazugi Füzetek I. kötete (szerk.: dr. Szabó László, dr. Barna Gábor, Smuta Kálmáné), *Kunszentmárton és a Tiszazug a XVIII–XIX. században* címmel. A kötet az 1972. évi Múzeumi-, Műemléki és Honismereti Hónap Kunszentmártonban megrendezett történeti, néprajzi tanácskozásának anyagát tartalmazza.

– 1975 júliusában másodízben került sor a *nagyiváni néprajzi expedícióra*, melyet a készülő nagyiváni néprajzi monográfia munkaközössége

számára Fűvessy Anikó, tiszafüredi múzeumigazgató rendezett meg. A nagy-iváni gyűjtésekben a múzeumot szakembereken kívül számos társadalmi gyűjtő is részt vett.

– A Szolnok Megyei Néprajzi Atlasz I. kötetének nyomdai munkálatai befejezéshez közelednek (szerk.: Csalog Zsolt, Szabó László). Az első magyar regionális néprajzi atlasz 1976 első felében megjelenik. A II. kötet anyaga feldolgozás alatt áll.

Személyi hírek:

– **Tóth János**, a jászberényi Jász Múzeum igazgatója, az új állandó kiállítás megrendezéséért, a jubileumi évkönyv szerkesztéséért *nívódíjban* részesült.

– Fűvessy Anikó, tiszafüredi múzeumigazgató *szlovákiai tanulmányúton* vett részt 1975 szeptemberében. A szlovákiai múzeumokban a különböző méhészeti emlékeket tanulmányozta.

– **Z. Szabó László**, a Damjanich Múzeum tudományos munkatársa *2 hetes bulgáriai tanulmányúton* járt. Tanulmányozta a jászokra vonatkozó szakirodalmat a plovdivi Néprajzi Múzeumban és a szófiai könyvtárakban.

*

– *A Kossuth Lajos Tudományegyetem Néprajzi Intézete* egy hetes lengyelországi tanulmányutat szervezett a *Debrecenben végzett néprajzos múzeológusok* részére. A kirándulás vezetője Gunda Béla tanszékvezető egyetemi tanár volt. A Szolnok Megyei Múzeumi Szervezet Debrecenben végzett munkatársai valamennyien (**Bellon Tibor**, **Fűvessy Anikó**, **Gulyás Éva**, **Órsi Juliánna**, **Szabó László**) részt vettek ezen a tanulmányúton. Úticélunk Dél-kelet-Lengyelország volt, ahol a kelet-európai hegyi település sajátos életével ismerkedhettünk meg.

*

– A Szolnok Megyei Múzeumok Igazgatósága reprint formában kiadta **Tálas István**: *A Kiskunság népi állattartása c. 1936-ban megjelent munkáját*. Az új kiadás német nyelvű összefoglalással bővült.

Gulyás Éva

Népművészet Ifjú Mestere pályázat

A KISZ KB, Kulturális Minisztérium, Népművelési Intézet és a NIT 1975-ben is az előző évek gyakorlatának megfelelően meghirdette a „Népművészet Ifjú Mestere” pályázatot.

A pályázat célja az volt, hogy az ifjúság – amatőr és hivatásos művészek – körében elősegítse a népművészetben gyökerező alkotó és előadó tevékenységet, a nemzeti hagyományok ápolását és továbbfejlesztését, valamint a nemzetiség kultúrájának a felkutatását.

A pályázaton 30 éves korig lehet résztvenni a következő népművészeti ágakban: hangszeres népzene, népdal, néptánc, népmese, valamint hímzés, szövés, fafaragás, fazekasság, szövés, kékfestés, tojásfestés, kovácsolt vas, gyékény és vesszőfonás stb.

A Népművészet Ifjú Mestere címet egy alkalommal lehet elnyerni. 1975-ben a következő alkotók kapták meg a címet: **Galánffi András** (fafaragás), **Székely Éva** (vesszőfonás), **Andrejszki Katalin** (bőrművesség), **Kun Éva**, **Veress Borbála**, **Dugár János** (fazekasság), **Báder Katalin** (hímzés).

A Népművelési Intézet és a KISZ KB a cím eddigi tulajdonosainak táborát szervezett Tokajban, a most kezdő legtehetségesebb pályázóknak pedig Fadd-Domboriban.

Zelnik József

Michel Valière (Franciaország) július hónapban az MTA vendégeként Budapesten tartózkodott. Több alkalommal konzultált az MTA Néprajzi Kutató Csoport munkatársaival. **Michel Valière** 1964 óta fiatalok bevonásával nagyszabású gyűjtőmunkát végzett Poitou környékén. Az évek során több ezer népdalt, mesét, mondát, legendát rögzítettek hangszalagra; táncokat, kosztümöket, szokásokat örökítettek meg filmen. Ebből az önkéntes gyűjtőgárdából alakult meg **Michel Valière** vezetésével a „Marchoise” csoport. Tagjai – diákok, tanárok, munkások, parasztfiatalok – gyűjtéseiket a legteljesebb hűség igényével jelenítik meg. Ebből a gazdag folklóranyagból válogatott műsort mutatott be **Michel Valière** feleségével és négy kollégájával az MTA Néprajzi Kutató Csoportban 1975. július 11-én.

Lammel Ilona

NÉPRAJZI HÍREK

1975/4—5.

Tartalom

Tudományos tanácskozások	79
Tudományos kiadványok	94
Kiállítások	100
Rövid tudományos hírek	104

NÉPRAJZI HÍREK

ETHNOGRAPHISCHE NACHRICHTEN

Informationsblatt der Ungarischen Ethnographischen Gesellschaft

Schriftleiter:

Ágnes Szemerkenyi

1250 Budapest, Országház u. 30. Ungarn

**Die Zeitschrift informiert Sie über
das Programm der Ungarischen
Ethnographischen Gesellschaft,
die ethnographischen Forschungen,
Forscher und Institutionen,
Ausgaben und Ausstellungen,
volkskundische Dokumentationen,
Angewandte Volkskunde
in Ungarn.**